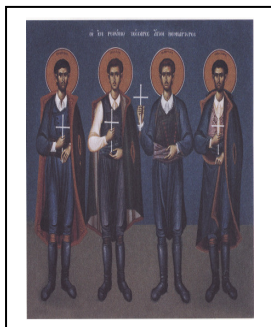

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, στο χωριό Μέλαμπες¹ της επαρχίας Αγίου Βασιλείου Ρεθύμνης, γεννήθηκαν οι Άγιοι Τέσσερις Νεομάρτυρες. Τα ονόματά τους ήταν Αγγελής, Μανουήλ που ήταν αδελφία, υιοί Ιωάννου Ρετζέπη², και Γεώργιος, υιός Κων/νου Ρετζέπη, και Νικόλαος, υιός Ιωάννου Ρετζέπη, που ήταν εξαδέλφοι των πρώτων. Το επώνυμό τους ήταν Βλατάκη³.

Ήταν έγγαμοι, ενάρετοι στο βίο και οι πρόγονοί τους ήταν Κρυπτοχριστιανοί⁴. Οι Τούρκοι είχαν κάψει επτά φορές το χωριό τους, και οι κάτοικοι για να κερδίσουν την συμπάθεια των Τούρκων αναγκάζονταν να ομολογούν πίστη στο Ισλάμ. Με αυτόν τον τρόπο σταμάτησαν τις επιδρομές οι Τούρκοι και το χωριό ξαναχτίστηκε.

¹ Βρίσκεται στην κοιλάδα ανάμεσα στον Κέδρο (1777μ.) και τη Βουβάλα (947μ.), στο 51^ο χλμ. του δρόμου Ρέθυμνο – Σπήλι – Μέλαμπες – Τυμπάκι. Κατά το Ρεθύμνιο δάσκαλο Εμ. Λαμπρινάκη, οι Μέλαμπες φτιάχτηκε μετά την καταστροφή της πόλης Λάμπης, και το όνομα «Μέλαμπες», σημαίνει εγώ είμαι η Λάμπη. Στις Μέλαμπες είχε το αρχηγείο του τόσο ο Πάνος Κορωναίος κατά την επανάσταση του 1866 καθώς και ο Μιχ. Κόρακας με 1000 άνδρες. Κάτω από τις Μέλαμπες, στη θέση Κούροι, υπήρχε ναός της Ηλέκτρας, και απ' αυτό πήρε το όνομα και ο ποταμός Ηλέκτρας.

<http://www.dhmoi.gr/content/php?id=37&design=1&lang=hellenic&type=showmunicipality&show=city>

² Τ.Ματθαϊάκη (μητρ.), *Θέματα Αγιολογίας*, Αθήνα 1987, σ.427.

³ Ε. Τσουρδαλάκη (πρωτ.), «Οι Άγιοι Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος οι εκ Μελάμπων», *Αφιέρωμα στους Αγίους του τόπου μας, ό.π., σ. 10*.

⁴ Μερικοί δέχθηκαν φανερά τον ισλαμισμό, αλλά διατήρησαν κρυφά τη χριστιανική τους πίστη. Αυτοί ήταν οι λεγόμενοι «κρυπτοχριστιανοί». Το φαινόμενο αυτό είχε παρατηρηθεί από τους πρώτους κιόλας χρόνους της Τουρκοκρατίας και σε άλλες περιοχές του ελληνισμού, στον Πόντο και στην Κύπρο. Η επίσημη Εκκλησία ήταν βέβαια σαφώς αντίθετη στην άρνηση της χριστιανικής θρησκείας, έστω και για λόγους σκοπιμότητας. Είναι ωστόσο χαρακτηριστικό ότι μεμονωμένοι ιεράρχες, όπως ο Κρητικός Νεκτάριος Ιεροσολύμων (1664-1682), έβλεπαν με συγκατάβαση τον κρυπτοχριστιανισμό και συγχωρούσαν τους κατά το φαινόμενο αρνητές του χριστιανισμού. Ονομαστή οικογένεια κρυπτοχριστιανών στην Κρήτη ήταν οι Κουρμούληδες της Μεσαράς, που εξώμοσαν το 1680. Μόλις κηρύχθηκε η επανάσταση του 1821 φανερώθηκαν και προσέφεραν μεγάλες υπηρεσίες στον Αγώνα. Γενικά όμως ο αριθμός των κρυπτοχριστιανών στην Κρήτη δεν ήταν μεγάλος. Στη λαϊκή γλώσσα λέγονταν «λινοβάμβακοι» ή «κρυφοί».

Θ. Δετοράκη, *Ιστορία της Κρήτης*, Ηράκλειο 2019, σ. 290.

Όμως ποτέ δεν έπαψαν να είναι χριστιανοί, να εκτελούν τα θρησκευτικά καθήκοντά τους σε απόμακρα μέρη και να βαφτίζουν τα παιδιά τους⁵.

Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες, όταν ξέσπασε η επανάσταση το 1821 πήραν τα όπλα ενάντια στους βάρβαρους Τούρκους, και πολέμησαν γενναία υπέρ πίστεως και πατρίδος. Όμως ως γνωστόν, το 1824 κατεστάλη η επανάσταση στην Κρήτη, με τη βοήθεια Αιγυπτιακών στρατευμάτων⁶ και η Τουρκική κυριαρχία επανήλθε στο Νησί.

Έτσι οι Τούρκοι συνέλαβαν όλους τους επαναστάτες και υποκινητές της επανάστασης. Αμέσως συνέλαβαν τους Αγίους Μάρτυρες, τους έδεσαν και μετά από πεζοπορία 12 ωρών τους οδήγησαν στον Μεχμέτ Πασά του Ρεθύμνου⁷.

Ο Πασάς προσπάθησε με υποσχέσεις κατ' αρχήν και στη συνέχεια με τετράμηνη φυλάκιση και σκληρά βασανιστήρια⁸ να τους πείσει να ασπαστούν τον Μωαμεθανισμό. Οι Άγιοι παρά τα φοβερά μαρτύρια που περνούσαν απάντησαν με παρηρησία και γενναιότητα στον Πασά ότι: «Εμείς Χριστιανοί γεννηθήκαμε και Χριστιανοί θά μείνομε μέχρι θανάτου»⁹.

Ο Μεχμέτ Πασάς είδε ότι οι προσπάθειές του πήγαν χαμένες, και αποφάσισε να τους εκτελέσει και να κάψει το χωριό τους τις Μέλαμπες. Ο Βάρβαρος Πασάς όμως ήθελε πιο πολύ ακόμα να τους εξευτελίσει στα μάτια των Χριστιανών, και γι' αυτό έβαλε έναν τελάλη την παραμονή του αποκεφαλισμού τους, να καλεί τον κόσμο για να δει το αποτρόπαιο θέαμα. Με αυτόν τον τρόπο νόμιζε ότι οι υπόλοιποι χριστιανοί θα φοβόντουσαν και δεν θα σήκωναν κεφάλι εναντίον του, και θα ασπαζόντουσαν το Ισλάμ.

Ο τελάλης έλεγε «*Αύριο τα λαδομάγαζα και τα ντουκιάνια να 'ναι κλειστά, να 'ρθείτε Τούρκοι και Ρωμιοί στη Μεγάλη Πόρτα, γιατί θα σφάζουμε γκιαούρηδες*», όπως και έγινε¹⁰.

⁵ Λ. Κρυοβρυσανάκη, *ό.π.*, σσ. 167-168.

⁶ Η απασχόληση του τουρκικού στρατού στην Πελοπόννησο και στη Στερεά Ελλάδα και η αδυναμία για αποτελεσματική δράση στην Κρήτη ανάγκασαν το σουλτάνο Μαχμούτ Δ' να ζητήσει τη βοήθεια του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου. Ο Μεχμέτ Αλής, υπολογίζοντας σε μελλοντική μόνιμη κατοχή της Κρήτης, δέχθηκε πρόθυμα την πρόταση, και απέστειλε ισχυρές δυνάμεις στο νησί, υπό την αρχηγία του γαμπρού του Χασάν πασά. Στις 28 Μαΐου 1822 κατέπλευσε στη Σούδα ο αιγυπτιακός στόλος, 30 πολεμικά και 84 φορτηγά, ενώ ακόμη η Γενική Συνέλευση των Κρητών συνεδρίαζε στους Αρμένους. Περισσότερα, βλ. Θ. Δετοράκη, *ό.π.*, σσ. 332-336.

⁷ Λ. Κρυοβρυσανάκη, *ό.π.*, σ. 168.

⁸ Περισσότερα, βλ. (περί των μαρτυριών και των βασανιστηρίων των Ελλήνων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας), Γ. Καλογεράκη, *Τέσσερις Μάρτυρες*, Εκδ. Ιερού Ενοριακού Ναού Αγίων Τεσσάρων Μαρτύρων, Ρέθυμνο 2008, σσ. 37-58.

⁹ Ε. Τσουρδαλάκη (πρωτ.), *ό.π.*, σ. 11.

¹⁰ Λ. Κρυοβρυσανάκη, *ό.π.*, σ. 169.

Στις 28 Οκτωβρίου 1824 ο δήμιος τους έκοψε τα κεφάλια, στη θέση Μεγάλη Πόρτα στο κέντρο του Ρεθύμνου. Εκεί στη Μεγάλη Πόρτα άφησαν τα κεφάλια τους για να κερδίσουν τις ψυχές τους. Εκεί έδωσαν το κορμί τους για την πίστη τους.

Εκεί έμεινε η τελευταία αναπνοή τους, για να εισπνέουν οι επερχόμενες γενεές την αύρα της χριστιανικής χαραυγής. Εκεί έγινε η ομολογία τους: «Χριστιανοί εγεννηθήκαμενε και χριστιανοί θα ποθάνομενε»¹¹.

Τα Άγια Σώματά του παρέμειναν άταφα για τρεις ημέρες, τα οποία ανέδυαν φως, ορατό και για τους Χριστιανούς αλλά και για τους Τούρκους. Οι Χριστιανοί με επικεφαλής τον διερμηνέα του Πασά Μανουήλ Παπαδάκη, ζήτησαν την Άδεια από το Μεχμέτ για να ενταφιάσουν τα λείψανα. Τότε κάτοικοι των Περιβολίων (Γεώργιος Λαγός και Αντώνης Πουρδούνης) μαζί με άλλους χριστιανούς, πήραν και ενταφίασαν πλάι στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου στα Περιβόλια τα λείψανα των Αγίων Τεσσάρων, σημείο στο οποίο υπάρχει μέχρι σήμερα ο τάφος τους. Μετά την εκταφή τους, το 1827 τα μεν Ιερά Λείψανα των Αγίων φυλάχτηκαν στην Ιερά Μονή Αρκαδίου, ενώ οι κάρες τους στο Ρέθυμνο. Σήμερα Ιερά Λείψανα των Αγίων έχουν μεταφερθεί σε πλείστους Ιερούς ναούς της Κρήτης και της Ελλάδος προς αγιασμό και ευλογία¹².

Αξίζει να αναφέρουμε κάποια θαύματα των Αγίων Τεσσάρων Νεομαρτύρων τις πρώτες κιόλας μέρες τις κοιμήσεώς τους. Πρώτο είναι το θαύμα με το φως που φαινόταν αναμμένο πάνω στα λείψανα των Αγίων στον τόπο του αποκεφαλισμού τους.

Δεύτερο θαύμα έγινε με το αίμα τους, στο μαχαίρι του Δημίου. Ο Δήμιος γυρνώντας στο σπίτι του σκούπισε το μαχαίρι μ' ένα πανί και πήγε στο ντουκιάνι (καφενείο). Η μητέρα του ήταν τυφλή και ενώ σηκώθηκε να πλυθεί, σκουπίστηκε χωρίς να το ξέρει με το πανί που είχε το αίμα των Αγίων. Αμέσως είδε το φως της, και γυρίζοντας από το καφενείο ο γιος της είδε το θαύμα και την ρώτησε πώς είδε το φως της. Αυτή του είπε πως σκουπίστηκε με εκείνο το πανί, και αυτός της ομολόγησε ότι πάνω στο πανί υπήρχε το αίμα τεσσάρων χριστιανών που είχε σφάξει, αυτή του είπε ότι είναι Άγιοι αφού μόλις σκουπίστηκε με το αίμα τους έγινε καλά. Το Μαχαίρι που έκοψε τις Άγιες Κεφαλές των 4 Μαρτύρων, βρίσκεται στον Άγιο Νικόλαο της Σπλάντζια στα Χανιά¹³.

Οι νεομάρτυρες τιμήθηκαν ως άγιοι, στη συνείδηση του κόσμου από την πρώτη στιγμή. Σήμερα υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες που βεβαιώνουν ότι οι Άγιοι τιμήθηκαν για πρώτη φορά στις 25/10/1825 (ένα χρόνο μετά τη θυσία τους) και στη μνήμη τους έψαλαν την Ακολουθία

¹¹ Τ. Συλλιγαρδάκη (επισκ.), *Χριστού Λίβανος*, δ.π., σ. 270.

¹² Περισσότερα, βλ. Ε. Τσουρδαλάκη (πρωτ.), δ.π., σσ. 10-11.

¹³ Α. Κρουβρυσανάκη, δ.π., σσ. 169-170.

των Αγίων Πάντων, όπως γίνεται και σε παρόμοιες περιπτώσεις Αγίων που δεν υπάρχουν ακολουθία.

Χαρακτηριστικό σημάδι Αγιότητας αποτελεί η Εικόνα των Αγίων του 1836, που σήμερα φυλάσσεται στο Μητροπολιτικό Ναό. Επίσης έγγραφο του 1837 βεβαιώνει ότι οι Τέσσερις Μάρτυρες γιορτάστηκαν στις 28 Οκτωβρίου της χρονιάς αυτής, στην Εκκλησία των Εισοδίων της Θεοτόκου.

Πιθανότατα την ίδια χρονιά το 1837 να γράφτηκε η πρώτη Ακολουθία προς τιμή τους από τον Επίσκοπο Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου Καλλίνικο Νικολετάκη και το Μητροπολίτη Κρήτης Μελέτιο Νικολετάκη.

Με αυτά τα δεδομένα συμπεραίνουμε ότι τουλάχιστον σε επίπεδο Κρήτης η επίσημη αναγνώριση των Νεομαρτύρων ως Αγίων ήταν γεγονός.

Ωστόσο, η επίσημη αναγνώριση και Ανακήρυξη των Αγίων σε πανορθόδοξο επίπεδο, άργησε πολύ. Χρειάστηκαν δυναμικές παρεμβάσεις του αείμνηστου Μητροπολίτου Ρεθύμνης κυρού Τίτου, για να γίνει. Ο οποίος στις 15 Μαρτίου το 1977 έστειλε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο επίσημη επιστολή, με την οποία, αφού αναφερόταν στη ζωή και στο μαρτυρικό τέλος των Αγίων, καθώς και στο σεβασμό που έτρεφαν κλήρος και λαός του Ρεθύμνου, ζητούσε την επίσημη ένταξή τους στο Αγιολόγιο της Εκκλησίας.

Ο Πατριάρχης Δημήτριος απάντησε τον ίδιο χρόνο με δυο έγγραφα. Το πρώτο, ήταν μια επιστολή προς το Μητροπολίτη Ρεθύμνης. Και το δεύτερο ήταν η επίσημη ένταξη των Τεσσάρων Μαρτύρων στο Αγιολόγιο της Εκκλησίας. Έτσι χρειάστηκαν συνολικά 153 χρόνια από το μαρτύριό τους για να αποκτήσει η μνήμη τους πάνδημο χαρακτήρα, με την Πράξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου¹⁴.

Οι Άγιοι Τέσσερις Μάρτυρες ενέπνευσαν πολύ και την Βυζαντινή τέχνη, Αγιογραφία, υμνολογία και την λαϊκή μας παράδοση και άφησαν έτσι το δικό τους ανεξίτηλο αποτύπωμα στις ψυχές του Κρητικού λαού, ο οποίος καυχάται για τους Αγίους Τέσσερις Νεομάρτυρες Αγγελή, Μανουήλ, Γεώργιο και Νικόλαο.

Απολυτίκιον

Ἦχος δ΄. Ταχύ προκατάλαβε.

Τῆς Κρήτης γεννήματα, καὶ Λάμπης θρέμματα, τούς τετραρίθμους Νεομάρτυρας ἀνευφημήσωμεν, Γεώργιον, Αγγελήν, Μανουήλ καὶ Νικόλαον. Οὗτοι γάρ διὰ πίστιν, τοῦ Κυρίου σφαγέντες, τό αἷμα αὐτῶν ἐθελουσίως, ἐν τῇ Ρεθύμνῃ ἐξέχεαν διό καὶ παρρησίαν ἔχοντες πρὸς Χριστόν, πρεσβεύουσιν ἀεὶ, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

¹⁴ Περισσότερα, βλ. Γ. Καλογεράκη, ὁ.π., σσ. 69-76.